Lahtinen PTT lausunto: Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029

Suomi tarvitsisi vastuullista ja vakaata finanssipolitiikkaa – nyt päätöksenteko on liian poukkoilevaa

Puoliväliriihen tiedotustilaisuuden otsikko oli lupaava ”Suomi saadaan kasvuun vain työllä ja yrittämisellä -hallitus tukee kasvupaketilla”. Kasvun nostaminen talouspolitiikan keskiöön on perusteltua sekä ihmisten taloudellisen hyvinvoinnin ja sitä tukevan hyvinvointiyhteiskunnan riittävän rahoituksen kannalta. Vaikka julkisen talouden sopeutustoimet ovat välttämättömiä, julkisen talouden kestävyyttä on mahdotonta turvata ilman riittävän nopeaa talouskasvua.

Riihipäätösten keskiössä ovat työnteon kannustavuuden parantaminen ja yritysten verotuksen keventäminen. Tätä hallituksen linjausta voi pitää pääosin onnistuneena. Valitut toimenpiteet muodostavat kuitenkin kokonaisuuden, joka antaa aihetta kritiikkiin sekä talouskasvun että ennen kaikkea vastuullisen finanssipolitiikan näkökulmasta.

Korkeampien tuloluokkien marginaaliveroasteiden laskeminen korkeintaan 52 prosenttiin, mutta samalla rajaamalla indeksitarkistuksia, on kasvun ja julkisen talouden kestävyyden kannalta kehyspäätösten ongelmattomampia päätöksiä. Tulonjaon oikeudenmukaisuuden kannalta päätös on toki altis hyvin perustellulle kritiikille. Lisäksi on tärkeä huomata, että positiivisia vaikutuksia talouskasvuun saadaan odottaa jonkin aikaa, joten aluksi alijäämät kasvavat. Myös pieni- ja keskituloisten työn verotuksen keventäminen voi kokonaisuuden osana olla kannatettava toimenpide, mutta finanssipolitiikan vastuullisuus edellyttää tältä osin merkittäviä ja pysyviä kompensoivia toimenpiteitä. Lopulta kokonaisvaikutusta arvioitaessa pitää huomioida veronkevennysten positiivisten vaikutusten lisäksi kompensoivien toimien negatiiviset vaikutukset.

Yritysverotuksen osalta positiivisin linjaus julkisen talouden kestävyyden näkökulmasta on päätös olla tekemättä merkittäviä muutoksia perintöveroon. Perintöveron poiston kasvuvaikutukset olisivat olleet vähäisiä ja hitaita, mutta verotulojen menetykset merkittäviä ja nopeita. Perintöveron poistamisen sijaan keskeisemmäksi päätökseksi yritysverotuksen puolella valikoitui yhteisöveron alennus 2 prosenttiyksiköllä vuonna 2027. Yhteisöveron alennuksen positiiviset vaikutukset investointeihin ja talouskasvuun ovat kuitenkin sangen maltilliset. Lisäksi Suomen nykyinenkin 20 % yhteisöverokanta on hyvin kilpailukykyinen. Yhteisöveron alennus voisi toki edelleen parantaa Suomen asemaa verokilpailussa. Tarvittaessa kuitenkin esimerkiksi muilla Pohjoismailla on mahdollisuudet vastata Suomen käynnistämään verokilpailuun, missä Suomen on vaikea menestyä. Julkisen talouden kestävyyden näkökulmasta olisi ollut tärkeämpää varmistaa jatkossakin ennakoitava ja kilpailukykyinen yhteisövero kuin haastaa verrokkimaita verokilpailuun.

Veronalennuksia ja muita julkisen talouden tasapainoa heikentäviä toimenpiteitä riihipäätöksessä on staattisesti tarkastellen 2,3 miljardia euroa. Tästä miljardi on tarkoitus kattaa veronkorotuksilla ja menonleikkauksilla. Datakeskusten sähköveron korotus, jonka puolestaan piti kompensoida makeisten arvonlisäveron korotuksesta luopuminen, oli viikon lausuntoajan jälkeen siirretty hiljaiseen valmisteluun. Mukaan päässeet valmisteverojen

korotukset ovat itsessään hyvin perusteltuja, vaikka virvoitusjuomaveron jokavuotinen kiristäminen esimerkiksi hallitusohjelmassa alennetun olutveron sijaan on erikoinen terveyspoliittinen valinta. Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistaminen uudelleen kohdentaa ja heikentää työn verotuksen kevennyksen positiivisia vaikutuksia. Lisäksi järjestäytymisaste laskee tämän päätöksen seurauksena jollakin aikavälillä, mikä lisää entisestään jännitteitä työmarkkinajärjestelmässä.

Menosopeutuksen osalta huomio kiinnittyy korkeakoulutuksen perusrahoituksen pienentämiseen yhteensä 65 miljoonalla eurolla. Kun tavoitteena on veronalennuksien avulla nopeuttaa talouskasvua, alennusten rahoittaminen korkeakoulujen perusrahoituksesta tinkimällä on mitä ilmeisemmin ristiriidassa alkuperäisen tavoitteen kannalta. Toki positiivisena riihipäätöksenä pitää noteerata monet T&K-rahoitukseen tehtävät lisäykset ja pyrkimys vähentää tutkintojen tarpeetonta kasautumista.

Puuttuvan reilun miljardi euroa yhteensä 2,3 miljardin julkisen talouden staattisesti arvioidusta heikentymisestä kattavat tiedotustilaisuudessa esitetyn laskelman mukaan kasvutoimien dynaamiset vaikutukset. Dynaamisten vaikutusten huomioonottaminen on lähtökohtaisesti perusteltua, vaikka niihin aina liittyy epävarmuuksia. Epävarmuuksista huolimatta on lähes varmaa, että monia positiivisia vaikutuksia saadaan odottaa kohtuullisen pitkään. Tältä osin riihipäätökseen liittyy ns. siltarahoitus, jolla varmistetaan hallituksen tavoitteleman velkasuhteen vakiintuminen hallituskauden lopussa, jos talous kasvaa odotetusti. Keskeinen elementti tässä on Valtion eläkerahastosta tehtävä merkittävä kertaluontoinen tuloutus, mikä vähentää velanoton tarvetta vuonna 2027 yli miljardilla eurolla. On kuitenkin todennäköistä, että mahdollisia dynaamisia vaikutuksia saadaan odottaa tätä kauemmin, joten velkasuhde kasvaa seuraavina vuosina kehysriihen päätösten seurauksena.

Velkasuhteen vakauttaminen on perusteltu finanssipoliittinen tavoite, jonka varmistamiseksi hallitus on nyt linjannut hämmentävästä ja poikkeuksellisesta toimenpiteestä. Sen ei pidä kuitenkaan antaa hämärtää kuvaa julkisen talouden, ja osana sitä valtion talouden massiivisista alijäämistä. Viime vuoden kehysriihen keskiössä olivat lisäsäästöt ja veronkorotukset. Hallitus sitoutui painamaan alijäämän alle 3,5 prosenttiin BKT:sta vuonna 2024 ja pitämään 3 prosentin ylityksen vähäisenä ja väliaikaisena, jotta vältettäisiin EU:n ”tarkkailuluokka”. Tämän varmistamiseksi hallitus jopa nosti poikkeuksellisesti kesken vuoden yleistä arvonlisäveroa.

Tilastokeskuksen ennakkotiedon mukaan julkisen talouden alijäämä oli vuonna 2024 4,4 prosenttia. Myös valtiontalouden alijäämä kasvoi edellisestä vuodesta. PTT:n kevään ennusteen mukaan alijäämä säilyy lähellä neljää prosenttia myös tänä vuonna. Suomen talouden rakenteellisten ongelmien lisäksi yksi syy massiivisiin alijäämiin on maailmanpolitiikan ja maailmantalouden surkea tilanne, johon Suomen hallitus ei voi juurikaan vaikuttaa. Hallitus ei voi kuitenkaan voi loputtomasti paeta vastuutaan valtavista ja pysyvistä alijäämistä. Valtion budjettitalouden alijäämät pienenevät väliaikaisesti hallituskauden lopussa, mutta kasvavat voimakkaasti hallituskauden jälkeen. Vaikka talouskasvun nostaminen tämän riihen keskiöön oli hallitukselta oikea valinta, myös nyt otettiin harha-askeleita. Talouspoliittinen päätöksenteko on ollut kaiken kaikkiaan poukkoilevaa osin ehkä siksi, että hallitusohjelmasta puuttuu strateginen ote. Hallituskausi on jo puolessa välissä, joten ehkä riihestä saatiin lopulta liian vähän ja liian myöhään.